

ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ *ATTITUDE* ТА СТАВЛЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Токарь Є. В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Едуард Сепір вважав, що «мова є символічним керуванням до розуміння культури», а лексика – це «чутливий показник культури народу» [14, с. 162]. Мова – явище суспільне: вона виникла в суспільстві та обслуговує його, є однією з найважливіших його ознак і поза ним існувати не може. Потенційна здатність мови – чутливо реагувати на зміни довкілля – слово при цьому позначає не тільки окремий предмет, але й цілу групу подібних предметів і є носієм їхніх істотних ознак. Відомі науковці, зокрема, В. В. Виноградов, Л. В. Щерба, О. О. Потебня відзначали унікальну здатність слів уміщувати набагато більше інформації, ніж видається на перший погляд.

Одним з найважливіших завдань сучасної лінгвістики, яке й досі залишається недостатньо дослідженим і цікавить дослідників, є розкриття механізму, за яким одне й те ж слово має здатність позначати багато предметів та явищ у мовленні. Слово як елемент мови, що виражає окреме поняття, може бути однозначним і багатозначним (полісемічним). Полісемія (від грецького *polysemos* "багатозначний") – це конститутивна властивість природних мов, які не можуть не розвивати багатозначності своїх одиниць, оскільки це дозволяє їм за рахунок обмеженого числа одиниць економно виражати набагато більшу кількість значень. Крім того, полісемія виражає "асоціативне зближення висловлюваних ідей" [4, с. 176]. Слово, як правило, виникає з одним значенням, а багатозначні слова розвиваються на основі перенесення назви з одного предмета на інший. Нове значення є завжди переносним, похідним від первинного, мотивованим через пряме. Отже, в словниковому складі сучасної англійської мови лексичні одиниці постійно переміщуються – периферійна лексика – у центр лексичного складу, а часто вживана, навпаки, може втрачати значення або взагалі набувати протилежного забарвлення [6, с. 54]. У цьому відношенні важливу роль відіграє семантика, завдяки якій розкривається все багатство мови.

Існують істотні розбіжності серед учених щодо вивчення лексики мови. Деякі вчені наполягають на несистемності лексичних одиниць, аргументуючи свою думку неосязністю словникового складу тої чи іншої мови на певному етапі її розвитку. У статті спираємося на теорію системної організації лексики як множини взаємопов'язаних елементів.

Системність лексики полягає в її можливості тлумачення будь-якого слова мови іншими словами тієї ж мови, опису семантики слів за допомогою "обмеженого числа елементів – семантично найбільш важливих слів, так званих

елементарних слів, та впорядкованості об'єктивного світу, що відображений у лексиці" [2, с. 263-264].

Об'єктом дослідження є семантика лексичних одиниць на позначення ставлення до людини в сучасних англійській та українській мовах.

Мета статті – розкрити специфіку вживання іменників *attitude* та ставлення в системі одиниць досліджуваних мов.

Іменник **attitude** в Оксфордському словнику в 12-ти томах, укладеному на початку ХХ століття, представлено за допомогою наступних формул тлумачення: **1.** *the disposition of a figure in statuary or painting hence, the posture given to it* (поза, постава скульптури або фігури на картині). **2.** *a posture of the body proper to, or implying, some action or mental state assumed by human beings or animals* (положення тіла, зумовлене певними діями або психічним станом людей або тварин). **3.** *settled behaviour or manner of acting, as a representative of feeling or opinion* (визначена манера поведінки або ставлення до когось чи чогось як вияв почуттів та думки). **4.** *attitude of mind: deliberately adopted, or habitual, mode of regarding the object to thought* (склад розуму або напрям думок – свідомо прийняте людиною або звична манера віднесення предмета до думки) [12, V. I, p. 553].

Цікаве тлумачення одиниці **attitude** подано в Macmillan English Dictionary: **1.** *somebody's opinions or feelings about something, especially as shown by their behaviour* (чийсь думки або почуття про що-небудь, виявлені поведінкою). До цього значення додається вираз *An attitude problem: negative feelings and inappropriate behaviour* (негативні почуття та невідповідна поведінка). **2.** *[U] infml. a proud confident way of behaving that some people consider rude* (зарозуміла, впевнена манера поведінки, яку деякі люди вважають грубою). **3.** *[C] fml the position of your body* (положення тіла) *With attitude: infml. unusual in a way that attracts attention* (у незвичній манері, яка привертає увагу) [11, p. 76].

Longman Dictionary of English Language and Culture характеризує іменник **attitude** як: **1.** *[to, towards] a way of feeling or thinking about somebody or something, especially as this influences one's behaviour* (почуття або думка про щось чи когось, особливо коли це впливає на поведінку). **2.** *have an attitude problem also have an attitude AmE to behave in an angry way that you have no respect for other people* (у американському варіанті англійської мови означає поводитися розгнівано, сердито, не виявляючи поваги до інших людей). **3.** *with attitude: a person with attitude is very confident and determined and does unusual and exciting things without caring what other people think* (вираз указує на впевнену і рішучу особу, яка робить незвичні та захопливі речі, не переймаючись, що подумують інші люди). **4.** *with attitude: showing the confidence to do exactly what you want, especially if it annoys or worries other people* (вияв упевненості робити саме те, що ви бажаєте, особливо якщо це надокучає чи турбує інших людей) [8, p. 72].

Longman Exams Dictionary подає семантику слова **attitude** таким чином: **1.** *[C/U] the opinion and feeling that you usually have about something* (думка і почуття, які ви маєте про щось). **2.** *[C/U] the way you behave towards somebody or in a particular situation, especially when this shows how you feel* (манера поведінки

щодо когось або у певній ситуації, особливо коли ви демонструєте свої почуття). **3.** [U] *infml.* a style of dressing, behaving etc. that shows you have the confidence to do unusual and exciting things without caring what other people think (у розмовній мові, як стиль одягу, манера поведінки тощо, що показує вашу впевненість у виконанні незвичних або дивних речей, не переймаючись, що інші люди думають) [9, p. 82].

Cambridge International Dictionary of English розкриває іменник **attitude** за допомогою значень: **1.** *feeling or opinion about something or someone, or way of behaving that follows from this* (почуття та думка про щось чи когось, або манера поведінки, яка випливає з цього). **2.** *If you say that someone **has** attitude, you mean that they are confident and independent, sometimes in a rude or unpleasant way* (вираз указує на особу, яка дуже в собі впевнена і незалежна, іноді в грубій і неприємній манері) **3.** [C] *a position of a body SYN. - posture* (положення тіла). **4.** *If you **strike** an attitude, you hold your body in a way which suggests a particular quality or feeling* (вираз позначає прийняти положення, що передбачає певну якість або почуття) [7, p. 78].

Oxford Advanced Learner's Dictionary виділяє в іменнику **attitude** наступні значення: **1.** *(to/towards sb/sth) the way that you think and feel about sb/sth; the way that you behave towards sb/sth that shows how you think and feel* (думки та почуття про когось чи щось, манера поведінки, яка розкриває думки і почуття). **2.** [U] *confident, sometimes aggressive behaviour that shows you do not care about other people's opinions and that you want to do things in an individual way* (упевнена, іноді агресивна поведінка, що демонструє байдужість до думок інших та бажання робити все по-своєму). **3.** [C] *(formal) a position of the body* (положення тіла) [13, p. 67].

Синонімами іменника **attitude** у значенні *your opinions and feelings about something, especially as they are shown in what you say and do* є *mentality, outlook, way of thinking, world view/ world-view* за Longman Language Activator [10; p. 81].

Проаналізувавши семантику іменника **attitude**, представлену словниками сучасної англійської мови, бачимо, що досліджувана лексична одиниця, окрім позначення ставлення до людини, розкриває й інші характеристики останньої: її манеру поведінки, положення тіла, прояв почуттів, упевненість тощо. На цій основі вважаємо, що **attitude** тісно пов'язане в системі мови з лексичними одиницями, які об'єднуються у лексико-семантичні групи на позначення «поведінки людини», «почуттів людини», «рис характеру людини» тощо, а це в свою чергу, розширює семантику досліджуваної одиниці, збагачуючи її кількісний та якісний потенціал у лексичній системі сучасної англійської мови.

Словник української мови в 11-ти томах характеризує відповідник до досліджуваного англійського іменника як **ставлення**: 1. Той або інший характер поведінки з ким-, чим-небудь. 2. Дія за значенням ставити. 3. Те саме, що **постановка**: 1. Здійснення, організація, розгортання якої-небудь роботи, діяльності тощо. // *перев. у сполуч. із сл.* питання, проблема і т. ін. Спосіб трактування, характер розуміння або висвітлення певного суспільного явища, наукової проблеми тощо. 2. *театр.* Здійснення вистави на сцені театру. // *перев. з*

означ. Сценічне оформлення вистави, спектаклю. 3. *спец., рідко.* Набута тренуванням манера тримати в певному положенні тіло або руки і т. ін. під час виконання яких-небудь вправ, певної роботи тощо; постава [5, Т. 9, с. 634; Т. 7, с. 368].

Зі словникової статті бачимо, що українці розуміють слово **ставлення** в першу чергу як певний характер поведінки людини; цікавим є значення *здійснення, організація, розгортання якої-небудь роботи, діяльності тощо*, оскільки воно пояснює **ставлення** як певний спосіб трактування, розуміння та висвітлення того чи іншого суспільного явища.

Порівнявши розуміння значення слова **ставлення** носіями української та англійської мов, вважаємо, що в українській мові воно не має чітко вираженого емотивного компонента, оскільки не позначає прояв людських почуттів, емоцій та думок, яке зустрічаємо в словникових статтях англійського іменника **attitude**. Спільною ознакою вияву **ставлення** в українській та англійській мовах є тлумачення його як манери, характеру поведінки та положення тіла, поставу.

Проаналізувавши семантику іменника **attitude** та **ставлення** за авторитетними словниками української та англійської мов, розуміємо, що досліджуване абстрактне поняття має широку семантику і, крім позначення ставлення до когось чи чогось, розкриває манеру, характер поведінки, вияв почуттів, думок та емоцій особи, а також положення тіла, поставу та навіть зображення певних рис характеру людини. Відмінності в семантиці **attitude/ ставлення** в англійській та українській мовах зумовлено тим, що кожна нація сприймає і відображає реальність по-своєму. При цьому людина як представник відповідної нації є індивідуальною і неповторною, але водночас характеризується рисами, що притаманні всій нації та народу загалом.

Література

1. Вежицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежицкая. – М.: Языки славянских культур, 2001. – 288 с.
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М. П. Кочерган. — [3-тє вид.] — К. : ВЦ «Академія», 2010. — 464 с.
3. Кронгауз М. А. Семантика. / М. А. Кронгауз. – Москва: Издательский центр «Академия», 2005. — 352 с.
4. Никитин В. М. Курс лингвистической семантики: [Учебное пособие] / В. М. Никитин. – [2-е изд.]. – СПб.: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 819 с.
5. Словник української мови: у 11-ти т. / [І. К. Білодід та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970-1980.
6. Фабіан М. П. Лексична полісемія як спосіб системної організації етикетної лексики // Проблеми романо-германської філології. Збірник наукових праць. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ комітету інформації, 1998. – С. 54 – 58.

7. Cambridge International Dictionary of English [editor P. Procter]. - Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 1773 p.
8. Longman Dictionary of English Language and Culture [editor D. Summers]. – London: Pearson ESL, 2000. – 1592 p.
9. Longman Exams Dictionary [editor Della Summers, Evadne Adrian- Vallance]. – London: Pearson, 2006 - 1833 p.
10. Longman Language Activator [editor D. Summers]. – Longman Group UK limited, 2000. – 1587 p.
11. Macmillan English Dictionary for advanced learners [editor M. Rundell]. – Oxford: Macmillan Publishers Limited, 2002. – 1692 p.
12. Oxford English Dictionary: in 12 vol. / [chief ed. James Murray]. – London: Oxford University Press, 1963.
13. Oxford Advanced Learner's Dictionary [editor S. Wehmeier]. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1539 p.
14. Sapir Edward Selected writings of Edward Sapir in language, culture and personality / E. Sapir; edited by D. Mandelbaum. – Berkeley: University of California Press, 1949. - 224 p.

Summary

The article focuses on semantic peculiarities of the noun **attitude** and its corresponding word **ставлення** in modern English and Ukrainian. Attention is paid to the definitions of lexical units **attitude** and **ставлення** given by different dictionaries, and on this basis their relations with other words have been analyzed.

УДК 81`373.2

THE METAPHORIC PROFILIZATION OF THE CONCEPT POWER

Томенюк О.С.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

We are in the habit of understanding and experiencing one kind of thing in terms of another. We understand abstract concepts in terms of concrete objects. Metaphors are an integral part of the model of our mind; it is the model in terms of which most of us think and operate. Because of this, cognitive approach to metaphor widens and broadens the scope of study from the poetry and literary works to our everyday speech. Most of the language in poetry is metaphorical, but the same holds true for daily speech. Lakoff